

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 1 och 12 § i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det till lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel fogas en bestämmelse om att också ett vittne som hörts per telefon eller med anlitande av videokonferens ska ha rätt till skälig ersättning av statens medel för nödvändiga kostnader för resa och uppehålle samt för ekonomisk förlust.

Det föreslås också att lagen ändras så att den som behöver förskott för kostnader för

resa eller uppehålle ska begära det hos chefen för polisinrättningen på hans eller hennes vistelseort, eller hos den tjänsteman som chefen för polisinrättningen förordnat att handlägga ärenden om förskott. Den som begär förskott ska vid behov redogöra för sina kostnader för resa och uppehålle.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2013.

MOTIVERING

1 Nuläge och föreslagna ändringar

Enligt 1 § (1257/1988) i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972) har ett vittne som på kallelse av åklagaren eller förundersökningsmyndigheten eller i något annat mål än tvistemål på förordnande av domstolen inställt sig vid domstol, rätt att av statens medel få skälig ersättning för nödvändiga kostnader för resa och uppehälle samt för ekonomisk förlust. I lagens 2 (1257/1988)–4 § finns bestämmelser om de förutsättningar under vilka det av statens medel kan betalas ersättning även till ett vittne som åberopats av någon annan part, till målsägande och dennes lagliga ställföreträdare samt till en ledsagare för ett vittne, målsägande eller dennes lagliga ställföreträdare.

Enligt 5 § betalas i ersättning för resekostnader beloppet av de nödvändiga utgifterna för resan och enligt 6 § betalas i ersättningar för kostnader för uppehälle dagtraktamente och logiersättning. Enligt 7 § betalas i ersättning för ekonomisk förlust högst det belopp som den till ersättning berättigade gör troligt att han går miste om.

Från och med oktober 2003 har vittnen, andra som ska höras i bevissyfte och målsägande i de fall som anges i 17 kap. 34 a § (360/2003) i rättegångsbalken (4/1734) också kunnat höras med anlitande av videokonferens eller per telefon. Den som ska höras kan höras per telefon eller med anlitande av videokonferens om han eller hon inte personligen kan närvara vid huvudförhandlingen på grund av sjukdom eller av andra skäl eller om personlig närvaro vid huvudförhandlingen orsakar oskäligen kostnader eller oskälig olägenhet i förhållande till betydelsen av beviset, eller om trovärdigheten av den berättelse som den som ska höras avger kan bedömas tillförlitligt utan att han eller hon är personligen närvarande vid huvudförhandlingen. Ett vittne kan höras med anlitande av

videokonferens också om förfarandet behövs för att den som ska höras, eller någon som står honom eller henne nära, ska kunna skyddas för hot mot liv eller hälsa, eller om den som ska höras inte har fyllt 15 år eller hans eller hennes psykiska funktioner är störda.

I regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av vissa bestämmelser i rättegångsbalken om bevisning, bråds kandeförklaring och extraordinärt ändringssökande (RP 190/2002 rd) konstateras att bestämmelserna om arvoden till vittnen och sakkunniga också i tillämpliga delar ska gälla en situation där bevisning tagits emot per telefon eller i en videokonferens, även om vittnena i dessa situationer inte lika regelmässigt orsakas kostnader.

Det är numera vanligt att vittnen hörs per telefon. Det varierar dock huruvida ett vittne som hörts per telefon betalas ersättning enligt lagen om bestridande av bevisningskostnader av statens medel. Ofta är det så att vittnet inte kräver ersättning för ett hörande som skett per telefon, eftersom hörandet inte orsakat honom eller henne några kostnader. Ersättning betalas dock inte alltid till den som hörts per telefon fastän han eller hon krävt det. Enligt lagens ordalydelse betalas ersättning endast till ett vittne som inställt sig vid domstol.

Också hörande per videokonferens används allt oftare bl.a. när man hör vittnen och målsägande både inom landet och från utlandet. Justitieministeriet strävar efter att effektivisera användningen av videokonferens vid domstolarna. En arbetsgrupp för effektivisering av användningen av videokonferensteknik har tillsatts att bereda ärendet. Det är möjligt att uppnå betydande inbesparingar i bevisningskostnaderna genom att använda videokonferensutrustning.

För att trygga en enhetlig behandling av vittnen som inställt sig vid domstol och vittnen som hörts per telefon eller genom videokonferens, föreslås det att en bestämmelse

om ersättning för hörande per telefon eller genom videokonferens ska tas in i lagen. Enligt förslaget fogas till lagens 1 § en mening enligt vilken ett vittne ska ha rätt till lagenlig ersättning också när han eller hon har hörts per telefon eller med anlitande av videokonferens. Till ett vittne som hörts per telefon eller genom videokonferens och andra personer som har rätt till ersättning ska betalas ersättning enligt de faktiska kostnaderna och under samma förutsättningar som till ett vittne som inställt sig vid domstolen.

Den som ska höras genom videokonferens måste vanligen resa till närmaste domstol, vilket för honom eller henne medför resekostnader som ska ersättas. Ett vittne eller en annan motsvarande person som hörts med anlitande av videokonferens ska ha rätt till dagtraktamente på samma sätt som ett vittne som inställt sig på platsen för huvudförhandlingen.

En person som hörts per telefon eller med hjälp av videokonferensteknik kan betalas ersättning för ekonomisk förlust t.ex. om den som ska höras har varit tvungen att avbryta sitt arbete för tiden för hörandet eller för att förbereda sig för hörandet och arbetsgivaren inte betalar lön för den tid som avbrottet varar.

Enligt 11 § i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel har den som inkallats som vittne och andra personer som har rätt till ersättning av statens medel rätt att av nämnda medel i förskott få ersättning för resekostnaderna för resan till domstolen. Förskott kan betalas även på kostnader för uppehälle, om det med hänsyn till sakens natur och den till ersättning berättigades förhållanden prövas vara motiverat. Enligt 12 § ska den som önskar få förskott begära det hos chefen för det polisdistrikt till vilket hans eller hennes vistelseort hör, eller hos den tjänsteman, som länsstyrelsen förordnat att i dennes ställe handlägga ärenden som gäller förskott. I samband med begäran om förskott ska en utredning om att den som begär förskott har kallats att inställa sig vid domstol visas upp.

Lagens 12 § måste ändras eftersom länsstyrelserna inte längre finns och polisens organisation har förändrats. Tidigare var länsstyrelserna polisens regionalförvaltningsmyndigheter och polisdistrikten, senare häradenas polisinsättningar, lokala förvaltningsmyndigheter underställda länsstyrelserna. Länsstyrelserna drogs in vid utgången av år 2009 och av polisens högsta ledning samt av polisens länsledning vid länsstyrelserna bildades Polisstyrelsen som en ny centralförvaltningsmyndighet för polisen den 1 januari 2010. Polisinsättningarna, 24 i hela landet, är lokala förvaltningsmyndigheter underställda Polisstyrelsen. Det föreslås att lagen ändras så att förskott ska begäras hos chefen för polisinsättningen på vistelseorten eller hos den tjänsteman som denne har utsett att handlägga sådana ärenden.

Enligt 14 § (1070/2001) i förordningen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (813/1972) betalas förskott per bankgiro eller med betalningsanvisning till den som anhållit om det eller, om förskottet inte på detta sätt i tid står till förfogande för den som anhållit om det, i kontanta medel. Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning betalar i praktiken in ersättningen på sökandens konto om förskottet söks och beslut om det fattas i god tid före rättegången. Om ansökan om förskott görs bara några dagar före rättegången, betalar polisinsättningen förskottet kontant till sökanden. Utbetalningen av förskotten måste av denna orsak hållas kvar hos en sådan myndighet som har ett omfattande nätverk av verksamhetsställen och tillgång till kontantkassa.

Polisinsättningarna hade år 2010 totalt 105 sådana verksamhetsställen där förskott på vittneskostnader utbetalades. År 2010 betalade polisinsättningarna förskott till vittnen 560 gånger.

Det föreslås att till lagens 12 § fogas en bestämmelse om att den som begär förskott vid behov ska visa upp en utredning över de resekostnader och kostnader för uppehälle som uppstår.

I beredningsskedet behandlades möjligheten att flytta över förskottsbetalningen av vittneskostnader från polisinsättningarna till rättshjälpsbyråerna, vilka i likhet med polisen har ett omfattande nätverk av verksamhetsställen och tillgång till kontantkassor. Enligt justitieministeriets uträkning hade en överföring av utbetalningen av förskotten till rätts-

hjälpbyråerna orsakat dem en årlig kostnadsökning på ca 40 000 euro, och denna summa skulle ha överförts från inrikesministeriets omkostnadsanslag till justitieministeriets omkostnadsanslag. Inrikesministeriet förhöll sig i sitt utlåtande negativt till förslaget om överföring av omkostnadsanslagen.

I samband med beredningen av ärendet övervägde man också möjligheten att helt avstå från förskottsbetalningar till vittnen eller åtminstone från förskott som betalas kontant. Man ansåg dock att det i många fall skulle vara oskäligt att ett mindre bemedlat vittne skulle vara tvunget att komma till rätten på egen bekostnad. Om man avstod från systemet med förskottsbetalning skulle det leda till att en del av vittnena inte skulle infinna sig vid domstolen på grund av att de inte har råd att resa till sammanträdesplatsen. Detta i sin tur kunde leda till att domstolen bestämmer att vittnet ska hämtas till sammanträdet. Hämtning av vittnen skulle orsaka samhället mera utgifter än vad systemet med förskott för vittnen kommer att göra

2 Propositionens ekonomiska konsekvenser

Det är svårt att exakt bedöma de ekonomiska konsekvenserna av förslaget om ersättning för hörande per telefon eller genom videokonferens. Domstolarna saknar statistik över hur ofta vittnen eller motsvarande personer hörts per telefon eller med anlitande av videokonferens. Hörande per telefon eller genom videokonferens är undantag och hörande på plats huvudregeln.

Det finns inte heller någon information om i hur stor andel av de fall där hörandet skett per telefon eller genom videokonferens det redan hittills har betalats kostnadsersättningar och hur mycket lagändringen alltså i praktiken skulle öka antalet ersättningar som betalas. Åtminstone de kostnader som uppkommit på grund av hörande genom videokonferens lär redan i regel ha ersatts.

Det att det i fortsättningen ska föreskrivas i lag om betalning av ersättningar också till dem som hörts genom videokonferens kan öka antalet höranden med anlitande av videokonferens. Detta skulle minska det totala

beloppet av resekostnader som betalas till vittnen.

De bevisningskostnader som betalas av statens medel betalas av anslaget under moment 25.01.20 i statsbudgeten. Det är fråga om ett förslagsanslag. År 2010 betalades i bevisningskostnader och kostnader för vittnen av statens medel ca 2 684 000 euro till inalles 36 900 vittnen. Alla vittnen har inte betalats ersättning för hörandet.

Uppskattar man att en tiondel av alla vittnen hörts per telefon eller genom videokonferens och att av dessa varannat redan fått ersättning för bevisningskostnader, så kunde man efter lagändringen betala ersättning till uppskattningsvis 2 000 flera vittnen än år 2010. Ifall hälften av dem begärde ersättning för förlust av inkomst till det maximibelopp på 58,57 euro per dygn som anges i förordningen, skulle lagändringen höja beloppet av de bevisningskostnader som betalas med statens medel med ca 60 000 euro per år.

Maximibeloppet för ersättning av förlust av inkomst har senast justerats år 2000. Det finns planer på att justera beloppet inom den närmaste framtiden. När den eventuella höjningen av maximibeloppet för ersättning av förlust av inkomst tas i beaktande, kommer lagändringen att höja beloppet av ersättningar för bevisningskostnader med uppskattningsvis ca 80 000 euro per år.

I merparten av fallen döms svaranden att ersätta bevisningskostnaderna åt staten. Enligt en försiktig bedömning kommer lagändringen att öka dessa inkomster med ca 40 000 euro. De ersättningar för bevisningskostnader som betalats till staten antecknas under moment 12.39.01 i budgeten.

Den föreslagna lagändringens inverkan på statens nettoutgifter är således uppskattningsvis ca 40 000 euro.

Den föreslagna lagändringen ökar jämlikheten mellan vittnen, eftersom kostnader för bevisning ska ersättas oberoende av om vittnet har hörts på ort och ställe, per telefon eller genom videokonferens.

Den lagändring som avser förskottsbetalning av ersättning av bevisningskostnader medför inga ekonomiska konsekvenser.

3 Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid justitieministeriet. Utlåtande om propositionen har begärts och erhållits av inrikesministeriet, finansministeriet, Polisstyrelsen, direktörerna för rättshjälpsverksamheten vid rättshjälpsdistrikten och Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry. Ett separat utlåtande om överföringen av omkostnadsanslaget på 40 000 euro från inrikesministeriet till justitieministeriet begärdes av finansministeriet och inrikesministeriet.

I det utkast till proposition som var ute på remiss ingick en punkt enligt vilken den som hörts per telefon kunde betalas en ersättning

som motsvarar partiellt eller fullt dagtraktamente, om hörandet orsakat honom eller henne olägenhet. Denna bestämmelse ströks ur propositionen till följd av responsen från finansministeriet. Efter det att utlåtandena inkommit ändrades den myndighet som beviljar förskott från rättshjälpsbyrån till polis-inrättningen.

4 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2013.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring av 1 och 12 § i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972) 1 och 12 §, av dem 1 § sådan den lyder i lag 1257/1988, som följer:

1 §

Ett vittne som på kallelse av åklagaren eller förundersökningsmyndigheten eller i något annat mål än tvistemål på förordnande av domstolen inställt sig vid domstol, har rätt att av statens medel få skälig ersättning för nödvändiga kostnader för resa och uppehälle samt för ekonomisk förlust. Vittnet har rätt till ersättningar enligt denna lag också då han eller hon hörts per telefon eller med anlitande av videokonferens.

12 §

Den som önskar få förskott ska begära det hos chefen för den polisinrättning till vilken hans vistelseort hör, eller hos den tjänsteman som chefen för polisinrättningen förordnat att handlägga ärenden om förskott. Den som begär förskott ska i samband med begäran visa att han eller hon har kallats att inställa sig vid domstol och vid behov även redogöra för kostnaderna för resa och uppehälle.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 12 april 2012

Statsminister

JYRKI KATAINEN

Justitieminister *Anna-Maja Henriksson*

*Bilaga
Parallelltext*

Lag

om ändring av 1 och 12 § i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972) 1 och 12 §, av dem 1 § sådan den lyder i lag 1257/1988, som följer:

Gällande lydelse

1 §

Ett vittne som på kallelse av åklagaren eller förundersökningsmyndigheten eller i något annat mål än tvistemål på förordnande av domstolen inställt sig vid domstol, har rätt att av statens medel få skälig ersättning för nödvändiga kostnader för resa och uppehälle samt för ekonomisk förlust.

12 §

Den som önskar erhålla förskott skall framställa begäran därom hos chefen för det polisdistrikt, till vilket hans vistelseort hör, eller hos den tjänsteman, som länsstyrelsen förordnat att i dennes ställe handlägga ärenden angående förskott. I samband med begäran om förskott skall utredning företas om att den som begär förskott har kallats att inställa sig vid domstol.

Föreslagen lydelse

1 §

Ett vittne som på kallelse av åklagaren eller förundersökningsmyndigheten eller i något annat mål än tvistemål på förordnande av domstolen inställt sig vid domstol, har rätt att av statens medel få skälig ersättning för nödvändiga kostnader för resa och uppehälle samt för ekonomisk förlust. *Vittnet har rätt till ersättningar enligt denna lag också då han eller hon hörts per telefon eller med anlitande av videokonferens.*

12 §

Den som önskar *få* förskott *ska begära det hos chefen för den polisnärhet* till vilken hans vistelseort hör, eller hos den tjänsteman som *chefen för polisnärheten* förordnat att handlägga ärenden om förskott. *Den som begär förskott ska i samband med begäran visa att han eller hon har kallats att inställa sig vid domstol och vid behov även redogöra för kostnaderna för resa och uppehälle.*

Denna lag träder i kraft den 20 .